
РОЗДІЛ IV. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.34>

СТАТУС МИТНИХ БРОКЕРІВ В УКРАЇНСЬКОМУ БІЗНЕСІ

Возняковська К.А.,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID ID: 0000-0002-0351-7107*

Біленець Д.А.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID ID: 0000-0003-0866-0698*

Возняковська К.А., Біленець Д.А. Статус митних брокерів в українському бізнесі.

Аналіз нормативно-правових засад діяльності митних брокерів дозволяє стверджувати, що конституційний та кодифікований рівні регулювання діяльності підприємств, що надають посередницькі послуги в галузі митної справи представлений загальними нормативними актами, тобто такими, що призначені для всіх суб'єктів підприємницької діяльності і які визначають їх правовий статус без урахування окремих особливостей. Адже інтереси бізнесменів на митниці, як правило, представляють митні брокери, то найчастіше саме між брокерами і митницею виникають спірні питання, тому аналіз статусу митного брокера потребує детального вивчення.

Щодо спеціальних нормативних актів, які відображають особливості правового статусу саме митних брокерів і митних перевізників, то вони представлені підзаконним рівнем. Проаналізовано вимоги до митних брокерів, їх права та також розкриті основні обов'язки митного брокера та специфіку функціонування в умовах зміни законодавства, особливо після повномасштабного вторгнення, яке спонукало переоцінку експортно-імпорتنих відносин та роботу митниці взагалі. Також досліджено відповідальність митних брокерів в разі порушення ними вимоги щодо розголошення інформації та комерційної таємниці.

Статус митного брокера різноманітний. Окрім того, що він є посередником між експортером або імпортером і державною установою, він також ви-

конує завдання з підготовки, підписання та подання документів, класифікації або оцінки товарів, розрахунку та сплати митних платежів, реєстрації експорту, дозволів на імпорт, підготовки і видача сертифікатів, консультування щодо правил і процедур експорту та імпорту, перевірки транзакцій для забезпечення відповідності. На митного брокера також покладено категоризацію продуктів, аналіз та інформування щодо ціноутворення або структури витрат для експорту та імпорту, допомога щодо вибору виду транспорту, який буде використано для поставки товарів, контроль простоя, подальше відвантаження, укладання договорів страхування, тощо. Брокер відповідає за отримання відшкодування або повернення мита у разі переплати чи іншого прорахунку. Брокер може виконувати необхідні дії та керувати процедурою отримання податкових пільг та уникнення штрафів через процедурні помилки.

Ключові слова: митний перевізник, посередницькі послуги, митне оформлення, декларування, митна брокерська діяльність, митний агент, міжнародна торгівля, торгові витрати.

Vozniakovska K., Bilenets D. The role of customs brokers in Ukrainian business.

The analysis of the regulatory and legal bases of the activity of customs brokers allows us to state that the constitutional and codified level of regulation of the activities of enterprises that provide intermediary services in the field of customs affairs is represented by general regulatory acts,

that is, those that are intended for all subjects of entrepreneurial activity and that determine their legal status without taking into account individual features. After all, the interests of businessmen at customs are usually represented by customs brokers, so most often it is between brokers and customs that controversial issues arise, so the analysis of the status of a customs broker requires a detailed study.

As for special regulatory acts that reflect the peculiarities of the legal status of customs brokers and customs carriers, they are presented at the sub-legal level. The requirements for customs brokers, their rights, and the main duties of a customs broker and the specifics of functioning in the conditions of changing legislation, especially after a full-scale invasion, which prompted a reassessment of export-import relations and the work of customs in general, were also revealed. The responsibility of customs brokers in case of their violation of the requirement to disclose information and commercial secrets was also investigated.

The status of a customs broker is varied. In addition to being an intermediary between the exporter or importer and the government institution, broker also performs the tasks of preparing, signing and submitting documents, classifying or evaluating things, calculating and paying customs duties, registering exports, import permits, preparing and issuing certificates, advising on export and import regulations and procedures, verifying transactions to ensure compliance.

The customs broker is also responsible for product categorization, analysis and information on pricing or cost structure for exports and imports, assistance in choosing the mode of transport that will be used for the delivery of things, downtime control, onward shipment, conclusion of insurance contracts, etc. The customs broker is in charge of obtaining a refund or duty drawback in the case of an overpayment or other miscalculation. broker can execute the needed activities and guide through the procedure to obtain tax benefits and avoid incurring fines due to procedural errors.

Key words: customs carrier, intermediary services, customs clearance, declaration, customs brokering, customs agent, international trade, trade costs.

Постановка проблеми. У компаній, які займається зовнішньоекономічною діяльністю, під час їх роботи виникає необхідність у взаємодії з митними органами України. Якщо ви хоч раз стикалися з митним оформленням, то напевно знаєте, наскільки складною є така процедура. Це пов'язані між собою операції, для виконання яких необхідно професійне знання різних галузей законодавства. Тому, бізнес ланки чия діяльність безпосередньо пов'язана з міжнародною закупів-

лею і перевезенням товарів, використовують послуги митно-брокерських компаній.

З переходом до ринкової економіки в Україні намітились тенденції до розширення сфери діяльності фізичних і юридичних осіб, які займаються професійним посередництвом. Перебуваючи у постійних економіко-правових відносинах з органами державної влади підприємець фактично виступає перед державою в ролі виразника загальносуспільних інтересів. Адже коли виникають або поглиблюються розбіжності між інтересами суспільства й держави, це відразу ж, іноді фатально, позначається на успіху його справи.

Держава також відіграє важливу роль у попередженні негативних наслідків діяльності монопольних організацій, захисті найважливіших сфер життя, внутрішнього ринку та національних інтересів. Вирішуючи зазначені проблеми, держава не протистоїть розвитку ринкових відносин, а навпаки, за допомогою наявних можливостей стимулює їх ефективне функціонування. Практика останніх років показала, що втрата належного управління суспільством, а також надмірне втручання держави в зазначені процеси тягнуть за собою негативні, інколи незворотні наслідки.

Огляд наукових досліджень. Проблема регулювання правового статусу митних брокерів приділяли увагу такі науковці, як І. Безкоровайна, І.О. Бондаренко, Н. Гончарова, О.М. Коробкова, О. Ланко, Д.В. Приймаченко, І.І. Світлак, В. Хримова О. Чигак. Однак, на сьогоднішній день залишається ще багато дискусійних питань, які стосуються посередницьких послуг в митній сфері та ролі митного брокера для подальшого використання цього інституту в Україні.

Автори ставлять собі за **мету** розглянути питання статусу митних брокерів в українському бізнесі.

Виклад матеріалу дослідження. Зростання імпортозалежності національної економіки внаслідок лібералізації зовнішньоекономічної діяльності та поступового занепаду вітчизняної промисловості породжує актуальність розвитку митно-брокерської діяльності в Україні, як обслуговуючої ланки імпорту товарів. Розвиток процесів євроінтеграції та законодавчі зміни у сфері імпорту транспортних засобів на іноземній реєстрації підвищили попит на митноброкерські послуги не лише серед фізичних осіб, але й юридичних, що створило умови для швидкого приросту кількості митних брокерів. Такі тенденції безумовно сприяють зростанню конкуренції у сфері діяльності митних брокерів і підвищення якості їх послуг разом із зниженням вартості обслуговування клієнтів. Однак, поряд із позитивними моментами діяльності митних брокерів, досить часто виникають ситуації, які проявляються у порушення митних правил митними брокерами, що зумовлює необхідність розвитку ефективного державного

контролю за діяльністю митних посередницьких структур.

Держава відіграє важливу роль у попередженні негативних наслідків діяльності монопольних організацій, захисті найважливіших сфер життя, внутрішнього ринку та національних інтересів. Вирішуючи зазначені проблеми, держава не протистоїть розвитку ринкових відносин, а навпаки, за допомогою наявних можливостей стимулює їх ефективне функціонування. Практика останніх років доказала, що втрата належного управління суспільством, а також надмірне втручання держави в зазначені процеси тягнуть за собою негативні, інколи незворотні наслідки.

На розвиток та динаміку діяльності підприємців суттєво впливає державна реєстрація суб'єктів господарської діяльності, оскільки від спрощення процесу входження майбутніх підприємців у бізнес залежать темпи їх розвитку. Правове забезпечення системи державної реєстрації було зосереджено у різних законодавчих та нормативно-правових актах. В Україні їх реєстрацію забезпечували більше півтора десятка різного типу реєстраторів (від Кабінету Міністрів України до місцевих органів самоврядування). Майже в половини цих державних органів реєстрації процедура реєстрації здійснювалася за сумісництвом. І як результат низька кваліфікація посадових осіб, плінність кадрів, значна кількість помилок при реєстрації тощо.

Основою розв'язання зазначеної проблеми є систематизація законодавства у сфері підприємництва як одного із засобів підвищення ефективності правового регулювання підприємницьких посередницьких відносин, що виникають між суб'єктами підприємницької діяльності, між ними та державою, між підприємницькими структурами та іншими суб'єктами.

У фаховій літературі під митними послугами розуміють «діяльність митних органів, митних установ та організації, а також суб'єктів господарювання, що спрямована на задоволення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів, що переміщують через митний кордон товари, предмети, транспортні засоби» [2, с. 101].

В сучасному світі митно-брокерські послуги користуються великою популярністю. Навіть тим підприємствам, що мають великий досвід роботи в зовнішньоекономічній діяльності, іноді буває непросто врахувати всі нюанси митного законодавства і зрозуміти всі митні послуги. Митний брокер є офіційним посередником, який здійснює операції, пов'язані з оформленням транспортних засобів і товарів. Хоча завдання митних брокерів залишаються незмінними протягом багатьох років, останнім часом їх роль зазнала трансформації, яка викликана швидкими змінами нормативного середовища, включаючи виклики, пов'язані з електронним митним серед-

овищем, пандемією та повномасштабним вторгненням [4, с. 296].

Особи, які працюють у складі митно-брокерських компаній, мають високу професійну підготовку, і здатні позбавити учасників зовнішньоекономічної діяльності від складнощів і проблем, що виникають в ході митного оформлення товарів, та допомагають уникнути штрафів і необґрунтованих матеріальних втрат. Професіонали своєї справи постійно працюють з номенклатурою товарів, що експортуються та імпортуються, мають великий запас знань і достатній практичний досвід, що дозволяє економити час і кошти клієнтів.

Головна мета послуг митного брокера – максимально швидко та якісно провести митне декларування і оформлення вантажів при перетині ними митного кордону України під час будь-яких зовнішньоекономічних угод.

Митний кодекс України у статті 416 встановлює, що митний брокер – це підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України [3]. Під час здійснення декларування товарів і транспортних засобів митними органами митний брокер і його представник мають ті ж права щодо цих товарів і транспортних засобів, що й особа, яка уповноважує їх представляти свої інтереси у взаємовідносинах з митними органами.

Митний брокер здійснює посередницьку діяльність відповідно до прийнятих норм українського Податкового Кодексу та ліцензійних умов, затверджених спеціальним уповноваженим органом з питань ліцензування. Ліцензування діяльності митних брокерів здійснюється на основі Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [5]. Митний брокер виконує прийняті на себе повноваження в обсягах, встановлених у договорі за дорученням від особи-декларанта (клієнта, якого він представляє), для здійснення будь-яких операцій, пов'язаних з поданням на перевірку товарів або транспорту митному органу і пред'явленню документів на цей товар або транспортні засоби для митного оформлення. Митний брокер має повне право виконувати свої функції по митному декларуванню вантажів і транспортних засобів у будь-якому митному органі країни. При цьому митний брокер виконує всі обов'язки і несе повну відповідальність, встановлену українським законом.

Інформація, отримана підприємством-митним брокером та його працівниками від клієнта (декларанта митних процедур), може бути використана виключно з метою митних процедур. За розголошення конфіденційної і комерційної інформації, митний брокер несе повну відповідальність відповідно до закону України. Отже, інформація, отримана митним брокером та його працівниками від особи, яку вони представляють у процесі

здійснення митних процедур, може використовуватися виключно для цілей цих процедур. За розголошення інформації, що становить комерційну таємницю або є конфіденційною, митний брокер несе відповідальність відповідно до закону. Митний брокер повинен мати у своєму штаті не менше двох фахівців з декларування.

Крім митних операцій, митний брокер також може брати участь у супутніх діях – сертифікації, погодження і проводити платежі у відповідні інстанції. Всі дії від імені замовника митний брокер здійснює так, якби він самостійно переміщує вантаж через митницю. Таким чином, він має всі ті права на дані операції, що і уповноважує його особа (замовник-декларант) [1, с. 27].

Діяльність митних брокерів взагалі і на території України зокрема, має важливе і суттєве значення при здійсненні процедури декларування і митного оформлення товарів. В умовах періодичних змін митного і податкового законодавства, нормативно-правових актів і положень нормативних документів органів доходів та зборів України, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють експортно-імпорتنі операції, не встигають орієнтуватися на ці зміни. Достатньо зазначити, що тільки ставки ввізного мита, наприклад, змінювалися в окремі роки щомісяця, а інколи і частіше.

Таким чином, інститут посередницьких представників у галузі митної справи розвивається досить швидкими темпами, що пов'язано з гострою потребою господарюючих суб'єктів у професійних послугах митних брокерів. Звертаючись до послуг митного брокера, клієнти мають певні переваги, зокрема: з'являється можливість отримувати послуги висококваліфікованих фахівців у такій специфічній сфері, як митне декларування та митне перевезення; витрати на послуги, пов'язані з проведенням декларування товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон, а також перевезенням товарів, що перебувають під митним контролем за участю митних посередників, у галузі митної справи значно менші, оскільки розраховуються в розмірі визначеного відсотка до обсягу товарів, що переміщуються (перевозяться). Значне збільшення обсягів експортно-імпорتنих операцій та їх оперативне оформлення за допомогою суб'єктів підприємницької діяльності в галузі митної справи знижує зростання власних витрат на такі цілі, а також відбувається значна економія часу [5, с. 254].

Митний брокер має право здійснювати свої функції з декларування товарів і транспортних засобів у будь-якому митному органі України. Вчиняючи дії, передбачені Митним кодексом, митний брокер виконує всі обов'язки і несе відповідальність, встановлену законом. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи веде реєстр митних

брокерів і забезпечує його періодичну публікацію. На противагу декларанту митний брокер має більш широкі повноваження, оскільки може виконувати посередницькі функції та надавати послуги по декларуванню і митному оформленню любутому суб'єкту ЗЕД, декларант же здійснює митне оформлення тільки «своїх» товарів.

Митний брокер зобов'язаний: а) декларувати митному органу товари; б) забезпечувати сплату встановлених законодавством податків і зборів (обов'язкових платежів) з товарів, що ним декларуються; в) згідно з вимогами законодавства безкоштовно декларувати товари, що надходять в Україну як гуманітарна допомога; г) перевіряти дійсність документів, потрібних для здійснення митного оформлення; ґ) за погодженням з органом доходів та зборів здійснювати ідентифікаційний огляд, якщо товаросупровідні документи не містять повних відомостей, потрібних для декларування товарів; д) пред'являти органу доходів та зборів товари й транспортні засоби, що декларуються; е) подавати органу доходів та зборів документи, що містять відомості, потрібні для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів; є) на вимогу органу доходів та зборів бути присутнім при митному оформленні товарів і транспортних засобів та сприяти посадовим особам органу доходів та зборів під час митного оформлення цих товарів і транспортних засобів; ж) на вимогу органу доходів та зборів здійснювати навантаження, вивантаження, перевантаження, визначення кількості товарів, відновлення пошкодженої упаковки, відкриття упаковки, пакування чи перепакуння товарів, що підлягають митному оформленню, а також відкриття приміщень та інших місць, де можуть міститися ці товари; з) інформувати органи доходів та зборів про пошкодження тари й упаковки, невідповідність товарів відомостям про них, зазначеним у транспортних, комерційних та інших документах, потрібних для здійснення митного оформлення цих товарів; и) сприяти в разі потреби проведенню ветеринарного, фітосанітарного та інших видів державного контролю, якому підлягають задекларовані товари й транспортні засоби; і) дотримувати умов і обмежень щодо розпорядження товарами й транспортними засобами, якщо митне оформлення не завершено; ї) подавати для ознайомлення суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності на їх вимогу ліцензію на провадження діяльності чи ліцензійні умови; й) вести реєстр договорів, укладених з особами, яких він представляє та яким надає послуги, та подавати ці договори органу доходів та зборів на його вимогу.

Митний брокер - люба українська чи іноземна особа, зареєстрована як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності на території України, яка мала право самостійно виконувати будь-які операції

по митному оформленню товарів та ін. предметів, виконувати посередницькі функції за рахунок і за дорученням особи, яку представляє; при здійсненні митного оформлення виконувала обов'язки і несла відповідальність у повному об'ємі як особа, що самостійно переміщує товари та ін. предмети через митний кордон України.

Відповідальність, покладена законодавством України на митних брокерів, вимагає надвисокої кваліфікації, умінню оперативно приймати важливі рішення, володіти не тільки знаннями у галузі митної справи, а й у економіці, бухгалтерії, маркетингу, психології. При здійсненні своєї діяльності митні брокери можуть спричинити порушення митних правил, яке супроводжується настанням адміністративної відповідальності. Порушення митних правил (далі – ПМП) являє собою адміністративне правопорушення, яке є протиправною, винною (умисною чи з необережності) дією чи бездіяльністю, яка посягає на встановлений Митним кодексом України та іншими законодавчими актами України «порядок переміщення товарів та транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України», їх пред'явлення для проведення митного контролю та митного оформлення митним органам, а також «проведення операцій з товарами, які знаходяться під митним контролем або контроль за якими відповідно до МКУ та інших законодавчих актів покладений на митні органи, і за які передбачається адміністративна відповідальність» [3].

Отже, керівники більшості комерційних фірм понад усе зацікавлені, щоб їх вантажі не затримувалися на митниці. Час тут – на вагу золота. Швидке переміщення імпортованих або експортованих товарів передусім залежить від того, наскільки грамотно будуть оформлені митні до-

кументи. Для забезпечення стабільної торгівлі та оперативного переміщення товарів через митницю важливою умовою є залучення митного посередника. Тому бізнесу потрібні митні брокери, як професійні посередники, адже знання законодавства, точного процесу подання та обробки документації, отримання необхідної документації, оперативна оплата митних платежів, тощо є необхідними умовами для митного оформлення без будь-яких перешкод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Світлак І. Організаційно-правові засади провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника в Україні. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Ірпінь. 2006. 38 с.
2. Бондаренко І.О. Організаційно-правові засади надання митних послуг: дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.07. Ірпінь, 2006. 212 с.
3. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення 28.02.2023).
4. Medin, H. Customs brokers as intermediaries in international trade. *Rev World Econ*, 157, 2021. P. 295–322.
5. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 03.03.2015 № 222-VIII//Відомості Верховної Ради України. – 2015. – N 23. – Ст. 158.
6. Христова В. Інститут митних брокерів як ліцензований вид підприємницької діяльності. *Новітні наукові дослідження держави і права*. 2011. Т. 2. 2011. С. 252–258.